

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Solemn Hearing pri príležitosti otvorenia justičného roku

31. januára 2020

Linos-Alexandre Sicilianos Predseda Európskeho súdu pre ľudské práva

Predsedia Ústavných súdov a Najvyšších súdov,
Predseda Parlamentného zhromaždenia,
Predseda Výboru Ministrov,
Pani Generálna sekretárka Rady Európy,
Vaše excelencie,
Vážené dámy a páni,

rád by som sa Vám v mojom mene ako aj v mene mojich kolegov poďakoval, že ste prijali pozvanie na slávnostné otvorenie justičného roku na Európskom súde pre ľudské práva. Vaša prítomnosť je znakom sily spojenia, ktoré nás zjednocuje.

Tradíciou sa stalo, že takto v posledný deň v mesiaci január Vám želim šťastý nový rok 2020. Chcel by som s Vami zhrnúť mnohé udalosti z roku 2019, ktorý bol dôležitým rokom pre súd, ako aj pre Radu Európy.

Čo sa týka Rady Európy, je mojim potešením privítať novú Generálnu sekretárku Rady Európy, Marija Pejcinovic Buric, ktorá nás poctila svojou prítomnosťou po prvý raz na tomto slávnostnom zasadnutí.

Pani Generálna sekretárka, nastúpili ste do Organizácie, ktorá opätovne začína na veľmi silných základoch po bezprecedentnej politickej a finančnej kríze.

Hneď na začiatku svojho mandátu ste zdôraznili Vašu oddanosť k súdu. Ja a moji kolegovia sme Vám za to nesmierne vďační.

Vážení predsedovia najvyšších súdov,

za posledný rok naša sieť prešla obrovským rozmachom. V súčasnosti zahŕňa 86 súdov z 39 štátov, čím sa stáva najväčšou sieťou tohto typu na svete. Prítomnosť pani Chantal Arens, Prvej predsedníčky Kasačného súdu, a pána Bruna Lasserre, Podpredsedu Štátnej rady Francúzskej republiky, medzi nami, je pre mňa príležitosťou poďakovať sa im za naše prijatie na veľmi úspešnej konferencii najvyšších súdov, ktorá sa konala v Paríži v dňoch 12. a 13. septembra 2019. Toto podujatie prinieslo svedectvo o narastajúcej dôležitosti dialógu medzi sudcami. Popri konferencii počas nášho prijatia v Elyzejskom paláci prezident Emmanuel Macron jasne vyjadril svoju podporu združovania sudcov, ktorí sú symbolmi právneho štátu naprieč Európou.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Rok 2019 znamenal dokončenie procesu Interlaken, ktorý začal v roku 2010. Počas tohto procesu sa uskutočnili ďalekosiahle reformy v našej štruktúre a pracovných metódach. Skutočne išlo o dekádu reforiem. Naš súd ukázal svoju schopnosť reformy.

Výsledky implementovaných politík boli presvedčivé, ako uvidíte zo štatistík, o ktoré by som sa s Vami chcel podeliť.

Mnohí z Vás si budú pamätať na koniec roku 2011, keď proces Interlaken bol iba v začiatkoch, mali sme 160 000 živých konaní. Toto astronomické číslo bolo významne znížené a na začiatku tohto roku je na súde menej než 60 000. Dodávam, že v roku 2019 súd pojednával a rozhodol viac ako 40 000 prípadov. Toto je výsledok snáh sudcov a zamestnancov kancelárie, ktorým týmto ďakujem.

Avšak, stále je priestor na zlepšenie v zmysle nevybavených vecí, a veľa úsilia budeme potrebovať do nadchádzajúcich mesiacov a rokov.

Najväčšia výzva je pred veľkou Komorou, kde je živých 20 000 konaní. Hoci v roku 2019 počet týchto prípadov jemne klesol oproti číslu v roku 2018, tieto konania stále predstavujú "jadro" všetkých prípadov. Je nevyhnutné, aby sme im venovali všetku potrebnú pozornosť. V skutočnosti sú mnohé z nich veľké prípady, ktoré vyvolávajú veľmi vážne problémy. Súd si to plne uvedomuje a neprestajne zlepšuje svoje pracovné metódy na riešenie týchto problémov. Avšak bude si to vyžadovať aj ďalšie zdroje.

Jedna z hlavných udalostí na súde v roku 2019 bolo prijatie prvého poradného stanoviska vydaného v súlade s Protokolom č. 16 ako odpoveď na žiadosť francúzskeho Kasačného súdu.

Prípád sa týkal dieťaťa narodeného v zahraničí z náhradnej matky, počaté z otcových biologických gamét. Otcovo rodičovstvo bolo uznané francúzskym zákonom následne po rozsudkoch nášho súdu. Otázniky zostali nad statusom zamýšľanej matky.

V našom poradnom stanovisku sa uvádza, že právo na rešpektovanie súkromného života dieťaťa vyžaduje uznanie právneho vzťahu medzi rodičom dieťaťa a zamýšľanou matkou vnútroštátnym právom. Takéto uznanie možno docieľiť adopciou.

Pár mesiacov po vydaní nášho poradného stanoviska, Kasačný súd, zasadajúci v plnom zložení, nakoniec rozhodol registrovať zahraničné rodné listy vo Francúzsku za účelom založiť vzťah rodič – dieťa medzi takými deťmi a zamýšľanými matkami. V skutočnosti francúzsky súd zašiel ešte ďalej ako sa uvádza v našom odporúčanom stanovisku. Tento prípad je perfektným príkladom prístupu založeného na dialógu, ktorý sa zaviedol Protokolom č. 16.

Tento Protokol je výzvou pre náš súd, pretože konania na súde prebiehajú, keď k nám príde žiadosť o poradné stanovisko a my musíme veľmi rýchlo konať vo veľmi citlivých veciach. A to je to, čo robíme.

Protokol č. 16 nebol prijatý na to, aby sme ho aplikovali na dennej báze. Využívanie Protokolu č. 16 musíme obmedziť len na principiálne záležitosti. Keďže európska spravodlivosť musí byť oblasťou dialógu a komplementárnosti, Protokol č. 16 predstavuje najúspešnejší nástroj, ktorý máme v tejto oblasti. Jeho prvá aplikácia predstavuje míľnik v histórii európskej ochrany ľudských práv. Druhá žiadosť, tentokrát z arménskeho ústavného súdu, bola podaná a momentálne prebieha jej posúdenie.

Druhý významný právny vývoj v roku 2019 sa týkal výkonu našich rozsudkov. Všetci vieme, že úspech celého systému závisí od úplného výkonu našich rozsudkov. Úloha Výboru ministrov, ktorá je zakotvená v Dohovore s cieľom zaručiť účinnosť ich dohľadu, je preto pri zabezpečovaní dôveryhodnosti systému nevyhnutná. Vieme si dobre predstaviť, čo sa stane s touto dôveryhodnosťou, keď sa rozsudok nevykoná.

Toto poukazuje na dôležitosť nového konania o porušení povinnosti podľa článku 46 ods. 4 dohovoru. Toto ustanovenie sa prvýkrát uplatnilo v roku 2019.

V rámci tohto prvého konania o porušení povinnosti bol Súd vyzvaný, aby určil, či Azerbajdžan odmietol vyhovieť rozsudku vynesenému v roku 2014. Vec sa týkala väzneného politického oponenta Ilgara Mammadova. Otázka spočívala v tom, či žalovaný Azerbajdžan nesplnil svoje povinnosti tým, že odmietol prepustiť tohto politického oponenta na základe nášho rozsudku.

Náš súd má za to, že dotknutý štát skutočne nesplnil svoju povinnosť vyhovieť rozsudku, ktorý náš súd predtým vydal.

Toto prvé konanie o porušení povinnosti svedčí o pokročilej spolupráci medzi Súdom a Výborom Ministrov. Výbor Ministrov a Súd zasahujú do systému ochrany ľudských práv iným spôsobom. Jeden zásah je skôr politický a druhý zásah je právny. Avšak oba sledujú ten istý cieľ a to je účinnosť celého systému ochrany ľudských práv. Konanie o porušení povinnosti nás bližšie spojilo. Posilňuje našu spoločnú zodpovednosť, ktorá je životne dôležitým komponentom európskej ochrany ľudských práv.

Otvorenie súdneho dvora by nebolo kompletne bez odkazu na kľúčové prípady uplynulého roku.

Hoci sa prípady, ktoré som vybral, od seba odlišujú, všetky sa však týkajú hlavných problémov, ktoré budú dôležité aj v nasledujúcich 10 rokoch: ochrana detí, predchádzanie násilium páchanému na ženách, migračné problémy a ochrana životného prostredia.

Prvým prípadom je prípad prejednávaný vo Veľkej komore, *Strand Loben v. Nórsko*, ktorý sa týkal odňatia dieťaťa od jeho matky. Pri tejto príležitosti súd zdôraznil dôležitosť biologických väzieb medzi rodičmi a deťmi, ktoré musia byť chránené. V tomto rozhodnutí špecifikoval súd význam a rozsah konceptu "najlepších záujmov dieťaťa" a zharmonizoval rôzne prístupy, ktoré existovali na európskej úrovni

Náš súd je tiež prítomný na inom fronte, ktorý nadobudol zásadný význam, a to boj proti násilium páchanému na ženách. Ako sme zdôraznili v jednom z našich rozsudkov, tento druh násillia je rozšíreným problémom, ktorému čelia všetky členské štáty, a je obzvlášť znepokojivý v súčasných európskych spoločnostiach.

Ako viete, už niekoľko rokov Európsky súd pre ľudské práva vydáva rozsudky v tejto veci. Rozsudok *Opuz vs. Turecko* bol skutočne v súlade s rastúcim medzinárodným uvedomením si nevyhnutnosti prijatia osobitného dohovoru. *Opuz* tak otvoril cestu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácemu násilliu a boji proti nemu. Prípad *Opuz vs. Turecko* je dobrým príkladom synergie medzi prácou Rady Európy a prácou nášho súdu. Takzvaný Istanbulský dohovor teraz predstavuje pre súd ďalší nástroj na ochranu základných práv.

V roku 2019, po prvý raz v tejto oblasti, Súd zistil porušovanie práv zo strany Ruska. Vo svojom rozsudku *Volodina* Rozsudok konštatoval, že ruské právo neuznáva manželské násilie, a preto zlyhal pri zaručení jeho ochrany. Podľa názoru súdu toto opomenutie jasne ukázalo, že ruské orgány neuznali závažnosť problému domáceho násillia a jeho diskriminačné účinky na ženy.

V roku 2019 sa spd zaoberal ďalšou z výziev, ktorej čelia členské štáty. Za posledné roky prišlo na súd množstvo prípadov týkajúcich sa migrantov v Európe. V roku 2019 vydal ESĽP tri hlavné rozsudky ktoré sa zaoberajú rôznymi aspektami tejto citlivej problematiky: po prvé, zadržiavanie migrantov v letiskovej tranzitnej zóne (*prípád Z.A. vs. Russia*); po druhé, oblasť tzv. "chain refoulements" – nevydávanie migrantov do krajín, kde by boli vystavení krutému alebo neľudskému zaobchádzaniu v prípade *Ilias and Ahmed vs. Maďarsko*; a po tretie, situácia detí bez sprievodu, v prípade *H.A. vs. Grécko*. V týchto rozdielnych prípadoch bol súd obzvlášť opatrný, po prvé preto, lebo musí chrániť tzv. justičné *acquis* v oblasti utečeneckého práva, a po druhé položiť základy migračnej politiky štátov.

Posledným prípadom, ktorý chcem spomenúť a má zásadný význam, ale v globálnom meradle, je prípad *Cordella vs. Taliansko*. V tomto prípade sa žalobcovia sťažovali na účinky toxických emisií z továrni na životné prostredie a na ich zdravie. Súd zistil, že situácia s environmentálnym znečisťovaním ohrozuje zdravie žalobcov ako aj celej populácie v dotknutej oblasti. Súd preto nariadil talianskym orgánom, aby urýchlene prijali environmentálny plan na zabezpečenie ochrany populácie.

Tento spomínaný rozsudok je tragicky aktuálny. Pred niekoľkými mesiacmi sme všetci ohromene sledovali obrázky Amazónie v plameňoch. Začiatkom tohto roku nás požiare v Austrálii opäť zanechali bez slov. Bohužiaľ vstúpili sme do antropocénneho veku, v ktorom človek ničí prírodu.

V tejto súvislosti je viac ako kedykoľvek predtým správne a vhodné, aby súd pokračoval v súlade s jeho právomocou umožňujúcou mu zakotviť právo na život v zdravom prostredí. Súčasná environmentálna situácia je však taká, že súd v tomto nemôže konať sám. Náš boj o prežitie planéty nemôžeme monopolizovať. Všetci sa musíme deliť o túto zodpovednosť.

Preto by som rád uzavrel toto zhrnutie našej judikatúry nedávnym príkladom z Holandska. Koncom decembra najvyšší súd Holandska vydal rozsudok, ktorý vyvolal okamžitú reakciu po celom svete. V tomto prípade holandský najvyšší súd nariadil štátu, aby do konca roku 2020 znížil emisie skleníkových plynov najmenej o 25%.

Pri vydávaní tohto historického rozhodnutia sa holandský najvyšší súd výslovne opieral o Európsky dohovor o ľudských právach a o judikatúru ESĽP.

S odvolaním sa priamo na Dohovor, holandskí sudcovia zdôraznili skutočnosť, že Európsky dohovor o ľudských právach sa skutočne stal našim spoločným jazykom a že tento nástroj môže poskytnúť skutočne odpovede na problémy našej doby.

Prípady, ktoré som práve spomenul, jasne svedčia o modernite a význame dohovoru, tak ako ho vykladá aj náš súd. ESĽP už 60 rokov využíva svoju judikatúru na podporu právneho štátu, demokracie a ľudských práv, základných hodnôt Rady Európy. Tento rok, v roku 2020, oslávime 70. výročie Dohovoru. Európsky dohovor je bezpochyby jedným z najväčších mierových projektov v dejinách ľudstva.

Dnešné formálne úvodné zasadnutie je tiež prvou príležitosťou na pripomenutie si tejto zmluvy. Preto by mohlo byť užitočné stručne zhodnotiť hlavné úspechy tohto systému ochrany ľudských práv.

Judikatúra ESLP je založená na myšlienke, že právny štát je základom celého dohovoru.

Podľa môjho názoru existujú tri dôvody univerzálneho úspechu európskeho mechanizmu ochrany ľudských práv.

Po prvé, dohovor prechádza všetkými oblasťami práva: trestným a občianskym právom, súkromným a verejným právom, nehovoriac o takých nových oblastiach, ako sú nové technológie a environmentálne právo. Je takpovediac prítomný na všetkých frontoch. Stručne povedané, tento text poskytuje odpovede na širokú škálu zložitých otázok, ktoré vznikajú v našich spoločnostiach.

Druhý dôvod tohto úspechu má veľa spoločného s jeho vývojovým výkladom, predovšetkým nášho súdu a potom aj vašich súdov. Táto interpretačná metodika je jednoznačne v súlade so želaniami zakladajúcich otcov. Vnímali ľudské práva, ktoré neboli statické alebo zmrazené v čase, ale boli dynamické a orientované na budúcnosť. Všeobecné výrazy, ktoré dohovor používa, spolu s neurčitou dobou trvania naznačujú, že strany si želali, aby sa text interpretoval a uplatňoval spôsobom, ktorý odráža súčasný vývoj. Toto hľadisko je podporené preambulou dohovoru, ktorá sa týka nielen „udržiavania“, ale aj „ďalšieho vykonávania ľudských práv a základných slobôd“, inými slovami ich rozvoja.

Evolutívna interpretácia dovolila textu Dohovoru, aby sa mohol adaptovať aj na súčasné podmienky bez toho, aby bolo potrebné prijať akékoľvek formálne dodatky k textu tohto Dohovoru.

Tento spôsob interpretácie bol potvrdený aj pri viacerých príležitostiach judikatúrou Medzinárodného súdneho dvora.

A čo je najdôležitejšie, všetci sme na našich vlastných súdoch zabezpečili trvanie dohovoru, pretože je aj v roku 2020 stále neuveriteľne moderný.

Tretím dôvodom úspechu Dohovoru počas jeho sedemdesiatich rokov existencie je vytvorenie špecifickej európskej právnej identity. Pomocou výkladu Dohovoru pomohol náš súd harmonizovať európske pravidlá v oblasti práv a slobôd.

Od svojich počiatkov až po súčasnosť súd posilnil rešpektovanie ľudskej dôstojnosti zaručením dodržiavania takých základných záruk, ako sú: právo na život a zrušenie trestu smrti; zákaz zlého zaobchádzania; zákaz otroctva, nevoľníctva a obchodovania s ľuďmi.

Zaviedol záruky na ochranu jednotlivcov pred svojvôľou, nespravodlivosťou a zneužitím moci. Zabezpečil ochranu dôstojnosti osôb zbavených slobody a vytvoril tiež komplexnú judikatúru na ochranu súkromného a rodinného života.

Pokiaľ ide o politické práva, súd sa snažil chrániť pluralistickú demokraciu zabezpečením dodržiavania základných demokratických zásad v takých oblastiach, ako je účasť na slobodných voľbách a sloboda prejavu, náboženstvo, zhromažďovanie a združovanie. Judikatúra súdu sa neustále opiera o snahu o podporu všeobecnej tolerancie.

V tejto súvislosti je dôležité pamätať na to, že demokracia je jediným politickým modelom, ktorý predpokladá Európsky dohovor o ľudských právach, a jediným systémom, ktorý je kompatibilný s týmto Dohovorom. Žiadny iný medzinárodný orgán nevytvoril tak jednoznačným spôsobom spojenie medzi demokraciou a ľudskými právami.

Preto je Súdny dvor naďalej obzvlášť ostražitý, keď sú ohrozené základy demokracie vrátane akéhokoľvek pokusu o narušenie nezávislosti sudcov. Je potrebné poznamenať, že Súdny dvor Európskej únie nedávno uplatnil naše zásady v tejto oblasti.

Toto tiež vysvetľuje obavy nášho súdu v prípadoch porušenia článku 18 dohovoru o zneužití právomoci. V roku 2019 ESĽP v troch politicky citlivých prípadoch zistil porušenia tohto ustanovenia. Takéto prípady sú vždy prejavom symptomatickej regresie zo strany právneho štátu. Či už ide o pokus umlčať politického súpera alebo potlačiť politický pluralizmus, takéto prípady sú v rozpore s predstavou „účinnnej politickej demokracie“, stanovenou v preambule dohovoru.

Ako vidíme, práca vykonaná za viac ako 70 rokov bola obrovská a pokrýva veľký počet oblastí. V roku 2020 sa uskutoční séria podujatí a konferencií, ktoré nám umožnia vrátiť sa späť k všetkým týmto úspechom. Pri príležitosti tohto výročia bola nedávno vydaná pamätná kniha. Zameriava sa na 47 rozsudkov, ktoré zmenili Európu, po jednom z každého členského štátu. Sú v nej obsiahnuté aj ďalšie dokumenty z archívov Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj množstvo úžasných fotografií. Na konci tohto zasadnutia budete mať k dispozícii kópie a srdečne Vám ich ponúkam.

Vážené dámy a vážení páni,

pred šesťdesiatimi rokmi bol prvý rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva pod vedením slávneho Reného Cassina prípad *Lawless vs. Írsko*. Naše vzťahy s Írskom sú skutočne úzko a hlboko zakorenené. Naša judikatúra obsahuje niekoľko popredných írskych rozsudkov. Všetci poznáme prípad *Open Door* a *Dublin Well Woman*, dôležitý prípad týkajúci sa slobody prejavu v oblasti potratov; prípad *Norris*, ktorý sa týkal zákazu vzťahov medzi osobami rovnakého pohlavia, ktoré s tým súhlasia; *Bosphorus Airways*, prípad zásadného významu, pokiaľ ide o vzťahy medzi právom Európskej únie a dohovorovým právom; a samozrejme prípad *Airey*, ktorý bol zásadný z hľadiska práva na súd.

V krajine tzv. *common law*, ktorý využíva ústavu, zohráva Dohovor fundamentálnu úlohu pri rešpektovaní základných ľudských práv a slobôd.

Írske politické orgány pri viacerých príležitostiach signalizovali svoju väzbu na Európsky súd pre ľudské práva a bolo nám ctou privítať na našej pôde už troch prezidentov Írskej republiky.

Nakoniec už dlhé roky vďaka írskemu šteditosti sú všetky naše pojednávania nahrávané a vysielané na internete. To sa týka aj tohto slávnostného zasadnutia.

Pre všetky tieto dôvody som rád, že medzi nami môžeme privítať nášho írskeho priateľa. Pred viac ako tridsiatimi rokmi bol jedným z právnikov v prípade *Open Door and Dublin Well Woman case*. Ale dnes ho osobne môžeme privítať ako predsedu Najvyššieho súdu Írskej republiky, pán Frank Clarke.